

NR 162/2014

**POAKCESYJNE MIGRACJE
POLAKÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Wejście Polski do Unii Europejskiej oznaczało między innymi otwarcie granic. Swoboda w podróżowaniu za granicę należy do najczęściej wymienianych plusów członkostwa. Wielu Polaków uważa, że korzystna dla obywateli jest szczególnie możliwość podejmowania pracy za granicą¹. W ostatnim dziesięcioleciu Polacy chętnie korzystali z tej możliwości. W listopadowym sondażu² ponownie zapytaliśmy o doświadczenia migracyjne Polaków.

DOŚWIADCZENIA MIGRACYJNE BADANYCH

Współcześni polscy emigranci to głównie osoby, które wyjechały z Polski po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej i które nadal pracują i mieszkają za granicą. Natomiast poniższe dane dotyczą Polaków, którzy w zdecydowanej większości mieszkają w Polsce, ale w przeszłości pracowali za granicą. Tylko nieliczni nadal pracują poza Polską. Należy zatem podkreślić, że poniższe wnioski nie powinny być generalizowane na populację emigrantów poakcesyjnych. Pokazują one doświadczenia migracyjne osób, których głównym miejscem zamieszkania pozostaje Polska. W ostatnim badaniu co dziewiąty ankietowany (11%) przyznał, że po 1 maja 2004 roku wyjeżdżał do pracy za granicę, a jeden na stu (1%), że nadal pracuje poza granicami kraju.

Doświadczenia migracyjne najczęściej deklarują badani między 25 a 34 rokiem życia (21%), robotnicy (wykwalifikowani – 24% i niewykwalifikowani – 29%) i przedsiębiorcy (25% – zob. tabele aneksowe).

¹ Zob. komunikat CBOS „10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej”, kwiecień 2014 (oprac. B. Roguska)

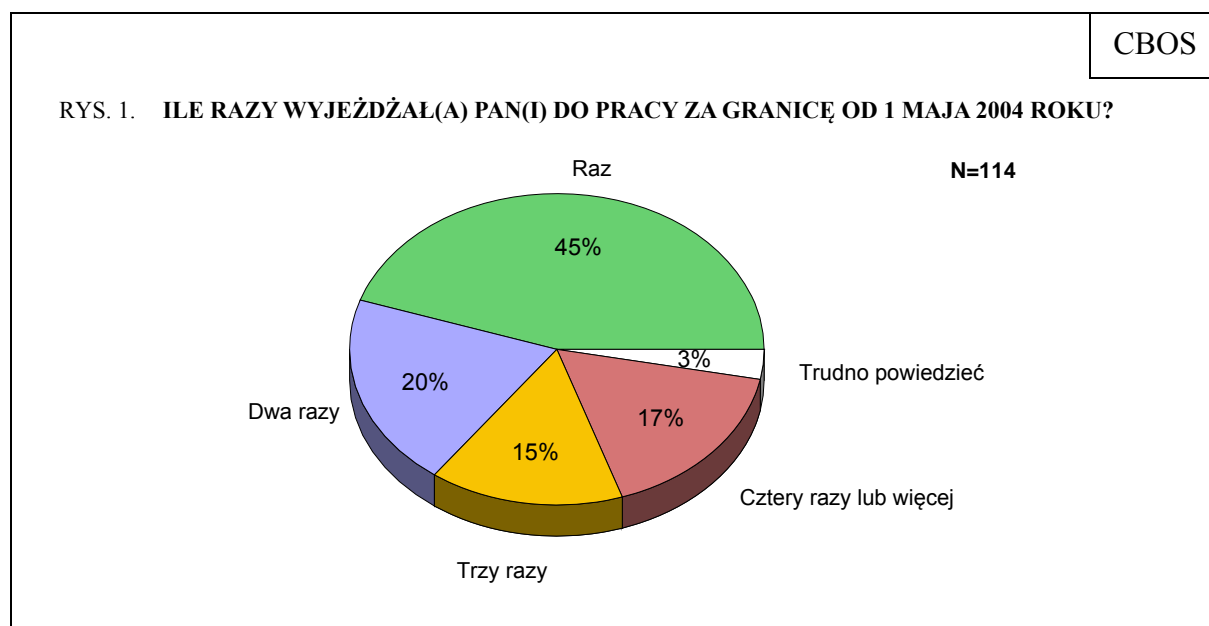
² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (294) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 6–16 listopada 2014 roku na liczącej 934 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Praca za granicą w ostatnim dziesięcioleciu*	Wskazania respondentów według terminów badań								
	I 2007	IX–XI 2007	X 2008	X 2009	X 2010	X 2011	X 2012	XI 2013	XI 2014
	w procentach								
Obecnie pracuję za granicą		1	1	1	1	1	1	1	1
Pracowałem(a)m za granicą w przeszłości	10	9	9	11	10	11	10	13	11
Nie pracowałem(a)m za granicą w ostatnim dziesięcioleciu*	90	90	90	88	89	88	89	86	88

* W latach 2007–2012 pytanie brzmiało: „Czy w ostatnich dziesięciu latach pracował(a) Pan(i) za granicą lub być może pracuje tam Pan(i) obecnie?”. Od roku 2013 pytamy: „Czy pracował(a) Pan(i) za granicą po wejściu Polski do Unii Europejskiej, tzn. po 1 maja 2004 roku?”.

Niemal połowa badanych, którzy w ostatnim dziesięcioleciu pracowali za granicą (45%), wyjeżdżała do pracy tylko raz. Co piąty (20%) wyjeżdżał dwukrotnie, co siódmy (15%) trzykrotnie, a co szósty (17%) czterokrotnie lub częściej. Z racji niskich liczebności badanych grup, dla dalszych analiz dokonano jedynie rozróżnienia na osoby, które tylko raz wyjeżdżały do pracy za granicę, i tych, którzy podejmowali takie zatrudnienie częściej. Jest prawdopodobne, że znaczna grupa badanych, którzy za granicą pracowali tylko raz, w wyniku swoich doświadczeń zniechęciła się do tego typu pracy i może wyróżniać się na tle innych osób posiadających doświadczenia migracyjne. Natomiast ankietowani, którzy ponawiali wyjazdy zarobkowe, zapewne uważają je za korzystne. Część z nich to migranci sezonowi, którzy wyjeżdżają do pracy z założenia na krótko, aby w okresie kilku miesięcy zdobyć dla siebie i swojej rodziny środki na utrzymanie i planowane inwestycje. Jednak spośród naszych badanych tylko część podejmowała takie działania regularnie.

Tak jak w poprzednich latach niemal połowa migrantów (47%) stwierdziła, że ich ostatni wyjazd do pracy trwał nie dłużej niż 3 miesiące. Mniej więcej co czwarty (27%) zadeklarował, że pracował za granicą od trzech miesięcy do roku, i podobny odsetek migrantów (26%) – że ponad rok.

Tabela 2

Jak długo pracował(a) Pan(i) za granicą?	2011 N=123	2012 N=103	2013 N=124	2014 N=114
	w procentach			
Trzy miesiące lub krócej	49	39	47	47
Od ponad trzech miesięcy do roku	22	35	27	27
Od ponad roku do dwóch lat	11	7	8	10
Ponad dwa lata	18	19	18	16

W przypadku osób, które do pracy wyjeżdżały tylko raz, można jednoznacznie określić czas trwania i kierunek migracji. W odniesieniu do pozostałych migrantów posiadamy informacje tylko na temat ich ostatniego wyjazdu. Jednak jeśli chodzi o długość wyjazdów, obie kategorie migrantów nie różnią się od siebie zasadniczo. Ponad połowa z nich pracowała za granicą jedynie kilka miesięcy.

Tabela 3

Jak długo pracował(a) Pan(i) za granicą?	Odpowiedzi badanych, którzy wyjeżdżali do pracy za granicę:	
	raz	częściej niż raz
	w procentach	
Trzy miesiące lub krócej	46	50
Od ponad trzech miesięcy do roku	32	21
Od ponad roku do dwóch lat	8	11
Ponad dwa lata	15	18

Nadal najbardziej popularnym kierunkiem wyjazdów są Niemcy. W tym kraju pracowała niemal połowa badanych posiadających doświadczenia migracyjne (45%). Co czwarty migrant (26%) pracował w Wielkiej Brytanii, która była jednym z pierwszych krajów całkowicie otwierających swój rynek pracy dla pracowników z Polski po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej. Stosunkowo popularne są również kraje Beneluxu. Jeden na dziesięciu migrantów (10%) pracował w Holandii. Podobna liczba podejmowała zatrudnienie w Belgii (9%). Nieco rzadziej badani migranci twierdzili, że pracowali we Francji (7%), Irlandii (5%), Czechach (4%), Włoszech (4%) i Austrii (3%). O pewnej popularności wśród migrantów z Polski można mówić także w stosunku do krajów

Skandynawskich (po 3% badanych posiadających doświadczenie migracyjne pracowało w Norwegii i Danii). Od swoich początków ranking ten nie uległ zasadniczym zmianom.

Tabela 4

W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?	Odpowiedzi osób, które pracują lub w ostatnich 10 latach pracowały za granicą (według terminów badań)							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	w procentach							
Niemcy	46	48	44	39	43	36	36	45
Wielka Brytania	15	18	16	22	25	21	21	26
Holandia	8	7	8	9	13	12	9	10
Belgia	4	2	2	3	2	2	9	9
Francja	5	0	8	3	5	6	6	7
Irlandia	5	3	5	3	4	3	2	5
Czechy	2	3	2	2	0	4	0	4
Włochy	8	10	8	11	8	7	6	4
Austria	4	3	5	2	1	2	4	3
Norwegia	3	7	3	1	4	8	3	3
Dania	2	1	2	1	1	2	2	3
Hiszpania	3	1	6	7	2	3	3	2
Stany Zjednoczone	6	6	6	4	5	8	5	1
Szwajcaria	1	2	2	0	1	2	1	0
Grecja	2	2	2	1	2	3	1	0
Inne państwo	11	10	9	16	8	11	8	8

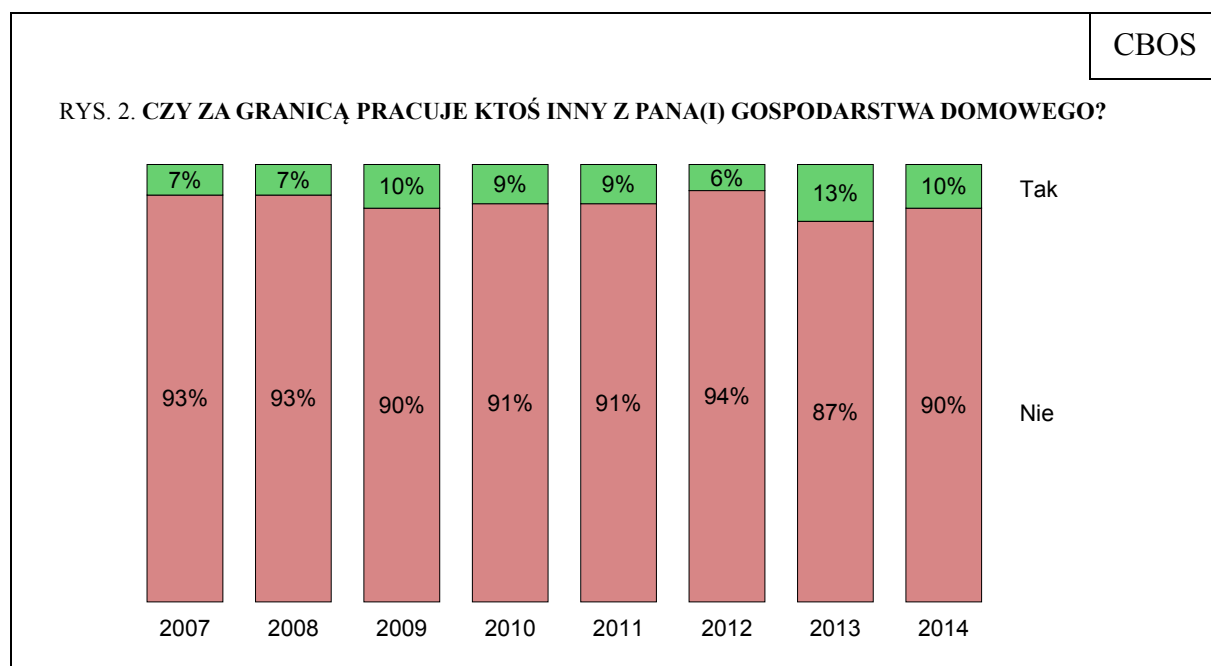
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jeden kraj, w którym pracowali

Znaczące są natomiast różnice w kierunkach migracyjnych badanych, którzy wyjeżdżali do pracy tylko raz, i tych, którzy częściej podejmowali pracę za granicą. Wśród tych pierwszych ponad dwie piąte (41%) pracowało w Wielkiej Brytanii, a tylko mniej więcej co czwarty (29%) w Niemczech. Trzecim spośród najczęstszych kierunków wyjazdów tych badanych była Irlandia (8%). Zbliżona ich liczba pracowała też w Holandii (7%). Natomiast wśród ankietowanych, którzy ponawiali wyjazdy do pracy, większość pracowała w Niemczech (59%). Niemal tak samo popularne były wśród nich Wielka Brytania (16%), Holandia (13%), Francja (13%) i Belgia (12%). W przeszłości Niemcy były popularnym kierunkiem migracji sezonowych i zapewne wyższy odsetek tego typu migrantów w drugiej kategorii wpłynął na opisane różnice. Natomiast liczni migranci z Wielkiej Brytanii wśród badanych, którzy tylko raz wyjeżdżali do pracy za granicę, mogą potwierdzać hipotezę o wzmożonych migracjach powrotnych w okresie ostatniego kryzysu finansowego.

Tabela 5

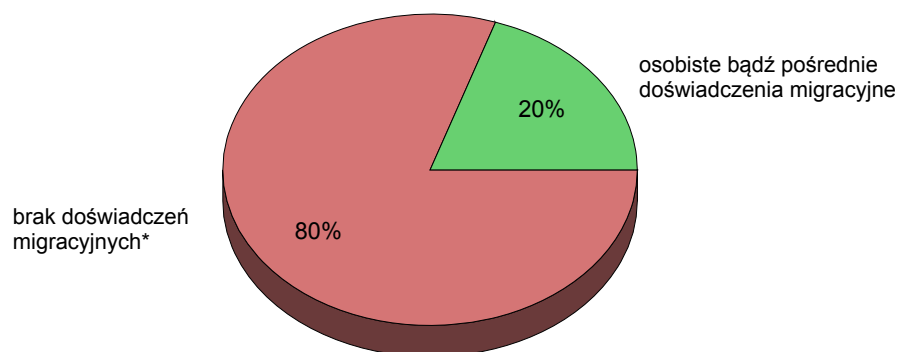
W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?	Odpowiedzi badanych, którzy wyjeżdżali do pracy za granicę:	
	raz	częściej niż raz
	w procentach	
Niemcy	29	59
Wielka Brytania	41	16
Holandia	7	13
Belgia	5	12
Francja	0	13
Irlandia	8	3
Czechy	4	4
Włochy	2	7
Austria	0	6
Norwegia	2	2
Dania	2	3
Hiszpania	3	2
Stany Zjednoczone	0	2
Inne państwo	7	8

Niezależnie od własnych doświadczeń, jeden na dziesięciu badanych (10%) deklaruje, że ktoś z jego gospodarstwa domowego pracuje obecnie za granicą.

Emigracja za pracę wpływa nie tylko na osoby decydujące się na wyjazd, ale także na ich rodziny. Co piąty mieszkaniec Polski (20%) doświadczył osobiście lub doświadcza pośrednio skutków migracji. Jednak zdecydowana większość (80%) nie wyjeżdżała w ostatnim dziesięcioleciu do pracy za granicę ani nikt z ich najbliższych obecnie tam nie pracuje.

RYS. 3. BADANI DEKLARUJĄCY:

* Zdefiniowany jako brak osobistych doświadczeń pracy za granicą po 1 maja 2004 roku oraz deklaracja, że żaden z członków gospodarstwa domowego nie podejmuje obecnie takiej pracy

Według deklaracji badanych, członkowie ich rodzin najczęściej pracują w Niemczech (deklaracje 42% ankietowanych, których członkowie gospodarstw domowych pracują obecnie za granicą), Wielkiej Brytanii (22%) oraz Holandii (10%), potwierdzając, że te trzy kraje stanowią czołówkę kierunków migracyjnych z Polski. Na kolejnych pozycjach znajdują się: Belgia (deklaracje 5% ankietowanych), Irlandia (4%), Austria (4%), Francja (3%) i Stany Zjednoczone (3%).

Tabela 6

W jakim kraju/ krajach pracują członkowie Pana(i) gospodarstwa domowego?	Odpowiedzi osób, których członkowie gospodarstw domowych pracują za granicą (w procentach)
Niemcy	42
Wielka Brytania	22
Holandia	10
Belgia	5
Austria	4
Irlandia	4
Francja	3
Stany Zjednoczone	3
Norwegia	2
Hiszpania	2
Dania	2
Szwajcaria	1
Włochy	1
Inne państwo	7

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jeden kraj

GOTOWOŚĆ DO EMIGRACJI

Od roku 2007 pytamy o zainteresowanie pracą za granicą, stopniując poziom gotowości do jej podjęcia od zaangażowania w jej poszukiwanie, przez planowanie podjęcia takich działań w przyszłości, gotowość zaakceptowania oferty takiej pracy, po całkowity brak zainteresowania pracą za granicą. W okresie ostatnich siedmiu lat notowaliśmy tylko niewielkie zmiany w nastawieniu Polaków do pracy za granicą. Nadal zdecydowana większość (79%) całkowicie odrzuca taką możliwość, ale znacząca część (21%) jest gotowa wyjechać z kraju. Czterech na stu badanych (4%) twierdzi, że już obecnie aktywnie poszukuje zatrudnienia poza Polską. Co czternasty (7%) jest zdecydowany szukać takiej pracy w przyszłości. Tyle samo osób (7%) twierdzi, że chociaż nie zamierza starać się o pracę za granicą, to przyjąłoby taką propozycję, gdyby się pojawiła.

Tabela 7

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	w procentach							
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą	2	2	2	2	2	3	4	4
Tak, jestem zainteresowany(a) i zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	8	5	5	6	7	8	10	7
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	8	6	11	8	8	9	10	7
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	76	85	81	82	82	77	74	79
Obecnie pracuję za granicą	1	1	1	1	1	1	1	1
Trudno powiedzieć	5	1	1	1	0	1	1	2

Osoby starające się obecnie o pracę za granicą lub planujące to zrobić w przyszłości potraktowaliśmy jako grupę potencjalnych emigrantów, by bliżej przyjrzeć się przyczynom takiej postawy. Wcześniejsze doświadczenia migracyjne mają pewne znaczenie przy wyjaśnianiu gotowości do poszukiwania pracy za granicą. Osoby, które już pracowały za granicą po wejściu Polski do Unii Europejskiej, wyrażają gotowość do ponownego szukania pracy poza Polską dwukrotnie częściej niż osoby, które nie posiadają doświadczeń migracyjnych.

Tabela 8

Gotowość do poszukiwania pracy za granicą	Odpowiedzi badanych, którzy po 1 maja 2004 roku	
	pracowali za granicą	nie pracowali za granicą
	w procentach	
Zamierza starać się o pracę za granicą lub już się o nią stara/ Obecnie pracuję za granicą	24	11
Nie zamierza starać się o pracę za granicą	76	89

Chociaż doświadczenia migracyjne do pewnego stopnia wpływają na gotowość do szukania pracy za granicą, w świetle analiz wielozmiennowych (regresja logistyczna) nie są statystycznie istotne. Zmiennymi istotnymi okazują się jedynie częstotliwość wyjazdów (rozdzielenie, czy wyjeżdżało się do pracy raz czy wielokrotnie) oraz wiek, który bardzo silnie różnicuje skłonność do starania się o zatrudnienie poza granicami Polski.

Badani, którzy tylko raz wyjeżdżali do pracy za granicę, trzykrotnie rzadziej niż ci, którzy ponawiali te próby, skłonni są do ponownego wyjazdu za pracę. Potwierdza to hipotezę, że doświadczenie migracji zarobkowej w wielu przypadkach zniechęciło ich do przyjmowania tej stosunkowo popularnej w Polsce strategii na rynku pracy UE.

Tabela 9

Gotowość do poszukiwania pracy za granicą	Odpowiedzi badanych, którzy wyjeżdżali do pracy za granicę:	
	raz	częściej niż raz
	w procentach	
Zamierza starać się o pracę za granicą lub już się o nią stara/ Obecnie pracuję za granicą	12	35
Nie zamierza starać się o pracę za granicą	88	65

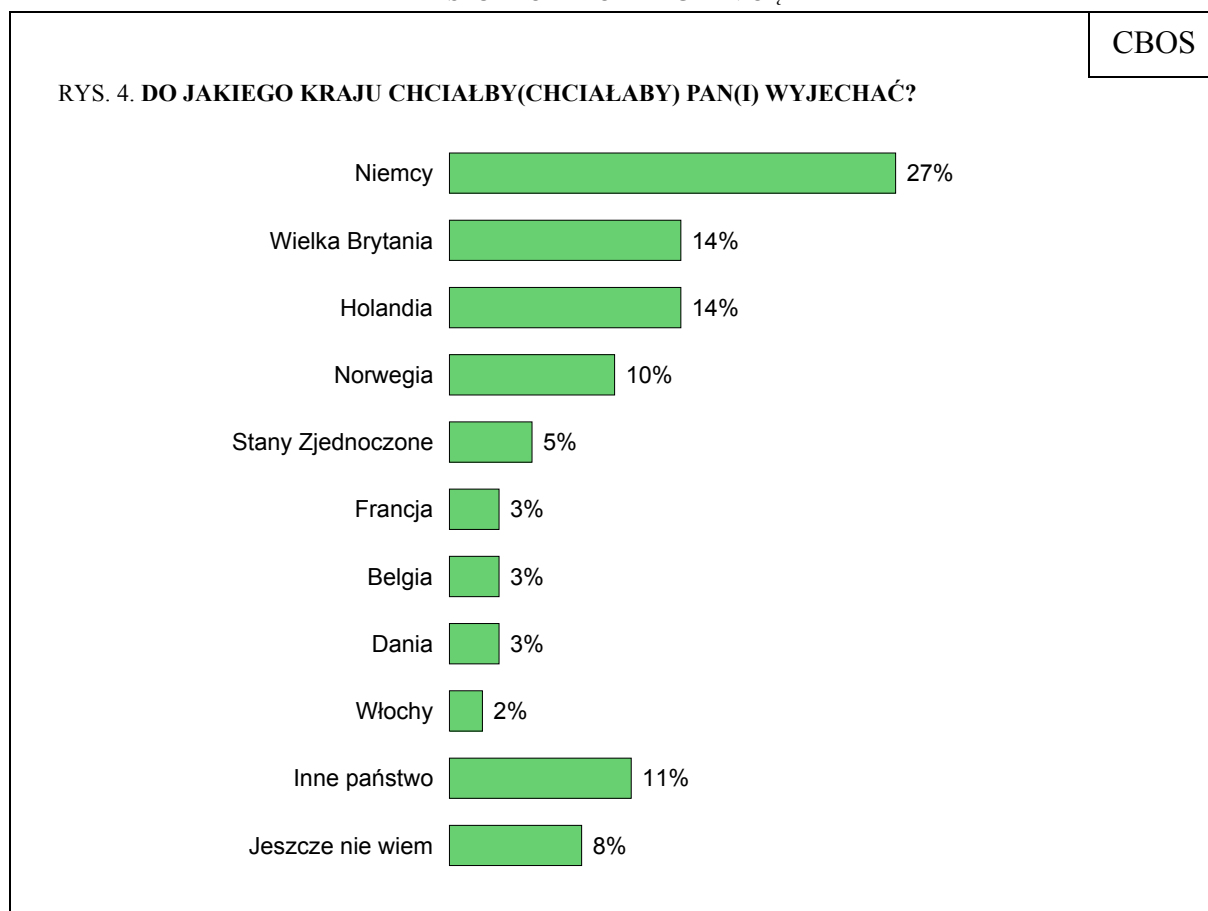
Poszukiwać pracy za granicą zamierzają przede wszystkim osoby młode. Takie deklaracje składa co trzeci badany w wieku od 18 do 24 lat (35%) i co piąty między 25 a 34 rokiem życia (22%). Wyjechać do pracy za granicę planuje także co siódmy ankietowany w wieku 35–44 lata (15%). Pozostali badani składają takie deklaracje znacznie rzadziej.

Tabela 10

Gotowość do poszukiwania pracy za granicą	Odpowiedzi badanych w wieku:					
	18–24 lata	25–34	35–44	45–54	55–64	65 lat i więcej
	w procentach					
Zamierza starać się o pracę za granicą lub już się o nią stara/ Obecnie pracuję za granicą	35	22	15	6	1	2
Nie zamierza starać się o pracę za granicą	65	78	85	94	99	98

Krajami, do których najchętniej wyjechaliby badani zamierzający szukać pracy za granicą bądź już jej poszukujący, są: Niemcy (27%), Wielka Brytania (14%), Holandia (14%) i Norwegia (10%). Pozostałe kraje były wskazywane znacznie rzadziej: Stany Zjednoczone (5%), Francja (3%), Belgia (3%), Dania (3%), Włochy (2%) lub inne państwo (11%). Co dwunasty ankietowany (8%) nie miał sprecyzowanych preferencji co do kierunku przyszłej emigracji. Nieco zaskakująca jest bardzo wysoka pozycja Norwegii, w której wciąż pracuje stosunkowo niewielu emigrantów z Polski.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE OBECNIE STARAJĄ SIĘ LUB W PRZYSZŁOŚCI ZAMIERZAJĄ SZUKAĆ PRACY ZA GRANICĄ

W kontekście migracji najczęściej zwraca się uwagę na liczną grupę Polaków mieszkających i pracujących za granicą. Jak pokazują nasze badania, znaczące są także grupy migrantów powrotnych, migrantów sezonowych – obejmujących także osoby, które nieregularnie, ale zazwyczaj na krótsze okresy, wyjeżdżają do pracy za granicę, a także członków rodzin emigrantów zarobkowych oraz potencjalnych migrantów – osoby gotowe do podjęcia pracy za granicą i zamierzające się o nią starać. Uwzględnienie tych aspektów jest istotne w debacie na temat skutków emigracji poakcesyjnych.

Opracowała
Katarzyna KOWALCZUK

A N E K S

Tabela 1

		Czy pracował(a) Pan(i) za granicą po wejściu Polski do Unii Europejskiej, tzn. po 1 maja 2004?			Liczba osób
		Tak, pracował(a)em za granicą w przeszłości	Tak, obecnie pracuję za granicą	Nie	
		%	%	%	
Ogółem		11	1	88	933
Płeć	Mężczyźni	13	2	85	451
	Kobiety	9	1	90	482
Wiek	18–24 lata	8	1	91	105
	25–34	20	1	79	185
	35–44	17	1	82	164
	45–54	10	3	87	146
	55–64	7		93	165
	65 lat i więcej	3	1	97	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	1	89	371
	Miasto do 19 999	18		82	138
	20 000 – 99 999	11	1	88	180
	100 000 – 499 999	12	1	87	155
	500 000 i więcej mieszk.	7	2	91	89
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	4		96	193
	Zasadnicze zawodowe	17	2	81	228
	Średnie	11	2	87	288
	Wyższe	11	1	88	224
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	12		88	107
	Średni personel, technicy	3		97	42
	Pracownicy adm.-biurowi	14		86	51
	Pracownicy usług	15	2	83	71
	Robotnicy wykwalifikowani	23	1	76	95
	Robotnicy niewykwalifik.	25	4	72	35
	Rolnicy	10		90	40
	Pracujący na własny rach.	17	8	74	42
	Bezrobotni	15		85	71
	Emeryci	2	1	98	186
	Renciści	8		92	62
	Uczniowie i studenci	3		97	67
	Gospodynie domowe i inni	16	3	81	66
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	10		90	136
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	18		82	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	17	3	80	227
	prywatnym gosp. rolnym	12		88	34
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	2	81	121
	501–750	11		89	102
	751–1000	10		90	125
	1001–1500	7	1	93	157
	Powyżej 1500 zł	12	2	85	222
Ocena własnych war. mater.	Złe	13		87	113
	Średnie	11	1	88	413
	Dobre	11	2	88	407
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9		91	38
	Raz w tygodniu	10	0	90	423
	1–2 razy w miesiącu	8	2	90	153
	Kilka razy w roku	14	2	85	200
	W ogóle nie uczestniczy	14	3	83	112
Poglądy polityczne	Lewica	13	1	86	165
	Centrum	11	3	87	292
	Prawica	13		87	271
	Trudno powiedzieć	8	0	92	205